

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՆՈՐՄԸ ԵՎ ՀԵՌՈՒՍՏԱՏԵՍՈՒԹՅԱՆ

ԼԵԶՈՒՆ

Բանասիր. գիտ. թեկնածու Լ. Գ. Թեյյան

Հիմնաբառեր: Լեզվական նորմ, շեղումներ, սխալներ, բառի կիրառություն, խոսքի կառուցում, հեռուստալրագրություն:

Լեզվական նորմը, ինչպես հայտնի է մասնագիտական գրականությունից, տվյալ լեզվի համակարգը ներկայացնող միավորների իրացումն է հանրային հաղորդակցման գործընթացում՝ ըստ այդ լեզվի մեջ գործող կանոնների ու օրինաչափությունների, որոնք հանրորեն ընդունված են և մասնագիտորեն ամրագրված: Լեզվի յուրացման առաջին քայլերից սկսած՝ մարդն արդեն իսկ գիտակցում է մայրենի լեզվի նորմը. դրա վրա էլ խարսխվում է հաղորդակցումը: Հանրահայտ է նաև, որ լեզվական նորմը մեկընդմիջ տրված ու անփոփոխելի իրողություն չէ. լեզուն անընդհատ զարգացող մարմին է, և նրանում կատարվող փոփոխությունները, մրջտապես կրկնվելով, կարող են հանրության կողմից ընդունվել և ամրագրվել նորմի մեջ: Ժամանակի տվյալ հատվածում լեզվի մեջ գործող կանոնների գիտակցումն ու ճիշտ գործադրումն էլ դառնում են տվյալ լեզվով հաղորդակցվողների լեզվական որակի ու խոսքի մշակույթի գնահատման չափանիշը:

Բնական է, որ ճիշտ և ճշգրիտ (ինչու չէ, նաև գեղեցիկ) խոսելու, ասելիքը տրամաբանորեն ստույգ ձևակերպելու համար որոշակի լեզվական գիտելիք, ասել է թե լեզվական նորմի որոշակի իմացություն է անհրաժեշտ: Դա, անշուշտ, ձեռք է բերվում նախ և առաջ մայրենի լեզվի դասերին, բայց նաև բազմազան այլ աղբյուրներից՝ ընթերցանությամբ, թատերական ներկայացումներ ու շարժանկարներ դիտելով, հանրային հեղինակություն վայելող մտավորականների ու գործիչների խոսքին հետևելով և այլն:

Այս հարցում ամենից ավելի վճռական ու ներգործուն դերը թերևս պատկանում է զանգվածային լրատվության միջոցներին, որոնք մեծ չափով ձևավորում են հանրային գիտակցությունը, երկրորդաբար նաև՝ հանրության լեզվական մշակույթը:

Մեր օրերում շարունակաբար կատարելագործվող այդ միջոցների շարքում, համացանցի ազդեցության ոլորտի ընդարձակման պայմաններում նույնիսկ, հեռուստատեսությունն անվիճելիորեն առաջին դիրքերում է: Որքանով են գիտակցում հեռուստատեսային գործիչներն ու այդ գործի կազմակերպիչներն իրենց պատասխանատվությունն այս առումով (մի կողմ թողնենք խնդրին առնչվող օրենսդրական կարգավորումների անհրաժեշտության հարցը): Հնարավոր է արդյոք լեզվական յուրատեսակ «գրաքննության» ենթարկել գոնե տեսագրվող (ոչ ուղիղ) հաղորդումները: Այս հարցերը երևի քննարկման այլ հարթակ են ենթադրում:

Հեռուստատեսության հնչող հայերեն խոսքի որակն ընդհանուր գծերով գնահատելու համար պետք է հաշվի առնել մի շարք հանգամանքներ: Նախ այն, որ հեռուստահաղորդումները բովանդակային տեսակետից շատ մեծ տարածք են ընդգրկում՝ տարբեր բնույթի շարժանկարներ, ներկայացումներ, հումորային, մարզական և այլ կարգի հաղորդումներ, քաղաքական միջոցառումների, նիստերի հեռարձակումներ (ի դեպ, սրանց լեզվական որակի խնդիրը առանձին քննության առարկա կարող է լինել) և այլն: Բովանդակային և ժանրային այսպիսի տարատեսակության պարագայում հեռուստատեսության լեզուն փաստորեն պատկերացում է տալիս հանրային հաղորդակցման տվյալ փուլում հանրության լեզվական մշակույթի որակի մասին ընդհանրապես, և ստորև բերվող նկատառումները հենց այդ որակը գնահատելու նպատակ նույնպես ունեն:

Խոսքը մտքի նյութական թաղանթն է, այն բնութագրում է մարդուն, ուստի այն անձանց, ովքեր առիթ են ունենում հեռուստաէկրանից բազմահազարանոց լսարանին խոսք ուղղելու, տեղին կլինի հիշեցնել Սոկրատեսին վերագրվող ասույթը՝ «Խոսի՛ր, որ ճանաչեմ քեզ»: Հանրային հեղինակություն վայելող ճշմարիտ մտավորականներից շատերի խոսքն, իրոք, ուսուցողական է և՛ բովանդակության, և՛ խոսքի մշակույթի կատարելության (որոնք, ինչ խոսք, փոխապայմանավորված իրողություններ են) առումներով: Չի կարելի ասել, որ մեր հեռուստատեսության հայերեն կատարյալ խոսք ընդհանրապես չի հնչում. այլ բան է, որ այն հաճախ աննկատ է մնում լեզվական ընդհանուր ոչ շատ մխիթարական համապատկերի վրա: Մտահոգիչն այն է, որ հաճախ, մեղմ ասած, օրինակելի չէ հենց հեռուստալրագրողների, հաղորդավարների, մեկնաբանների խոսքը: Այս փաստն այլ կերպ որակել չի կարելի, քան լրագրողներ «թո-

դարկող» ուսումնական հաստատությունների ոչ բարձր որակի, ապա և հեռուստատեսային գործը, հատկապես մասնավոր հեռուստաալիքները տնօրինողների մասնագիտական ապիկարության և անպատասխանատվության դրսևորում:

Ստորև ներկայացնելու ենք հիմնականում հեռուստատեսության լեզվի դիտարկման արդյունքում մեր արձանագրած կոնկրետ սխալներ, լեզվական նորմի խաթարումներ՝ որոշակի խմբավորմամբ և ըստ հարկի մասնագիտական մեկնաբանություններով: (Երևի ավելորդ է ասել, որ այս հրապարակումը հեռուստատեսության հնչող խոսքի որակն ըստ հնարավորին բարելավված տեսնելու մտահոգությամբ է թելադրված):

1. *Բառագործածության սխալներ*. - Սխալների ու շեղումների զգալի մասը բառապաշարի, բառագործածության ոլորտին է վերաբերում: Դրանք զարմանալիորեն հանդիպում են նույնիսկ հանրայնորեն ճանաչված և իրենց կոչումով խոսքի մշակույթ ուսուցանելու հավակնություն ունեցող հեռուստագործիչների խոսքում: Ահա թե ինչ բառապաշարով է տիտղոսակիր հեռուստառադիոգործիչը հանրային հեռուստատեսությամբ դաս վարում լրագրության ասպարեզ մուտք գործել պատրաստվող երիտասարդների համար. «*Թիվի* դաշտում մնալու համար պետք է *բազաժ* ունենաս, *ռուչնոյ կլաձուլ* չես կարող մնալ այդ դաշտում, պետք է *բազաժ* ունենաս՝ 28կգ»: Իսկ քիչ անց՝ «Հիմա *հազվադեպ են հանդիպում ճիշտ խոսացող* հաղորդավարներ» (այս նախադասության մեջ երկու անճշտություն կա. *հազվադեպ* և *հանդիպել* կրկնաբանություն է, իսկ *խոսացող*՝ սխալկազմություն. ճիշտ ձևը՝ խոսող) կամ՝ «Հաղորդավարը երբեմն արտասանում է *ֆրազեր*» (փիւ. *ֆրազներ*) և այլն: Իսկ սա էլ հայտնի երգչուհու խոսքից է. «Իմ այս կապույտ *սապոժկիները համահունջ* են սարոչեչկայիս հետ»: Դերասանուհու հարցազրույցից. «Ես ունեմ մի եղբայր, որը ինձ համար շատ *ավտորիտարնի* (ուզում է ասել՝ авторитетный) անձնավորություն է», «Դա իմը չէր, դա իմ *ամպուլան* չէր (ուզում է ասել՝ ампула)»:

Այս կարգի օրինակները, ցավոք, այնքան էլ հազվադեպ չեն:

Բառագործածության սխալների պատճառները տարբեր են՝ բառիմաստի ոչ ճիշտ ընկալում, համանուն կամ հնչյունական կազմի նմանություն ունեցող բառերի շփոթում, բառի սխալ կազմություն, ավելորդաբանություն, ոճական անհամապատասխանություն համատեքստին և այլն: Այս ամենը դժվար չէ գտնել ստորև թվարկ-

վող օրինակներում, որոնք ընտրել ենք հիմնականում հաղորդավարների և հանրությանը ոչ անհայտ որոշ գործիչների խոսքից: Այսպես. «Բյուջեն ուղղված է *ընչաքաղց* խավի կարիքների բավարարմանը» (Երևի նկատի ունի ընչագուրկ կամ չունևոր խավը), «Այս ճաշատեսակը պատրաստում ենք ոչ թե գազի վրա, այլ *ջեռուցման սիստեմով*» (նկարչի խոսքից. պետք է ասվեր՝ *ջեռոցում*), «Մաքսային միությունն մտնելով՝ չեմ կարծում, թե Եվրոպայի հետ մեր հույսերը *ի թերևս կլինեն*» (հայերեն խոսելու դեպքում ասում են *ի դերև կելեն*), «Պլաստիկ վիրահատվածները հիմա *ամոթանքի* զգացում չեն ապրում» (հաղորդավարուհի. պետք է ասեր՝ *ամոթի*), «Դա կամքի և արիության *հավատաքննություն* էր» («Երկիր մեդիա». հավատաքննությունը ինկվիզիցիան է, որն այստեղ գործ չունի. երևի *քրննություն* կամ *փորձություն* պիտի ասվեր), «Մեր օդաչուները լավ ծանոթ էին տեղանքին. նրանք խփվել են թշնամու *դավանանքի* արդյունքում» (Հ 1. պաշտպանության նախարարության պաշտոնյան երևի չի կողմնորոշվել *դավանանք, խարդավանք, դավադրություն* բառերի իմաստների մեջ), «Իսկ ինչպե՞ս չընկնել էքստրասենսերի (Ջիշտ ձևը՝ էքստրասենսների – Լ. Թ.) թիրախը» («Երկիր մեդիայի» հաղորդավարի սխալն արդյունք է *ծուղակն ընկնել* և *թիրախ դառնալ* դարձվածների բաղարկության), «Երգչուհի Ադելը բոլորովին չի կոմպլեքսավորվում իր *ոչ բարեկեցիկ* կազմվածքից» («Շանթ». երևի՝ *ոչ բարեկազմ տեսքից*), «Կիլիմանջարոյի գագաթին Նուրը *սասանում* է մեր եռագույնը» (փխ.՝ *ծածանում* է), «Տեղի կունենա ոգեշնչման հոգեհանգստի կարգ» (փխ. ոգեկոչման), «Կամուրջի բետոնյա ծածկասայլերը արդեն մաշվել են, հեռացել իրարից» (ճիշտը՝ ծածկասայլերը), «Մեր քաղաքական դաշտը հիմա *վակման* մեջ է» (այստեղ էլ մեկնաբանը *վակումում* օտար բառն է ընկալել որպես հայերեն *-ում* ածանցով կազմություն), «AREAL-ը անգլերեն տառերից կազմված *ապահովություն* է» (ուզում է ասել *հապավում*), «Թող պոպովներն ու լավրովները խոսեն, ժամանակ առ ժամանակ թող *հորջորջա* Ալիևը» (այս հաղորդավարուհին էլ շփոթել է *հոխորտալը* և *հորջորջելը*), «Մենք գնացել էինք հանգուցյալի ընտանիքին մեր ցավակցությունը *ավետելու*» (քաղաքական այս գործչին էլ պետք է հիշեցնել, որ *ավետել* բառը նշանակում է *բարի լուր հաղորդել*), «Հանրապետականը միշտ էլ ծանրակշիռ ու *մտածածին* որոշումներ է ընդունել» (նախ՝ *մտացածին* («սուտ, հնարովի») բառի ձևն է աղավաղվել, ապա և գործածվել է հակադիր

նշանակությամբ), «Աղցանը պատրաստում ենք հազարաթերթիկով» (երևի նկատի ունի հազարը), «Մենք անցյալ տարի անցանք համապետական ընտրությունների բռնով» (ճիշտ է՝ բռնով), «Այդ օրը նա որոշել էր վառարանը դնել, որի համար իջել էր *ձեղնահարկ*» (իջնել կարելի է *նկուղ* կամ *ներքնահարկ*, ձեղնահարկ բարձրանում են), «Այսօրվա երիտասարդները չեն գնահատում ժամանակը և ամեն ինչ թողնում են ճակատագրի *հեզնանքին*» (գուցե *քրմահաճույքի՞ն*), «Բռնության հետևանքով *մահացվածության* դեպք կա» (բառակազմական այս «գլուտի» հեղինակը Հ 1-ի հաղորդավարն է), «Որքանով է Ձեր կազմակերպությունը նպաստում, որ մարդիկ զգուշանան և իրենց *զեղչ* պահեն» (՝), «Դահլիճից մի ուրիշ կարգի ջերմություն է գալիս, գալիս ու *պարունակում է քեզ*» (ժողովրդական դերասանը մոռացել է *պարուրել* բառը), «Էստեղ փողոցն անցնելը սեփական կյանքը *մահապատժի* ենթարկելու նման մի բան է»: «Ես հոգվածներ եմ գրում *տոչորելու* մարդկանց հայրենասիրության ոգով» (փխ.՝ *տոգորելու*), «Կոչ ենք անում դադարեցնել մարտական գործողությունները և *զղջում ենք* մարդկային կորուստների համար» (փխ. ցավում ենք), «Սարդարապատում *հաղթանակելով* թուրքական բանակին՝ դրեցին Հայաստանի Հանրապետության հիմքը» (պետք է լիներ՝ *հաղթելով. հաղթանակելը* չեզոք սեռի բայ է և ուղիղ խնդիր չի առնում): «Պատահու մ է, որ բռնելուց հետո նորից *խայտը* կուլ տա» (փխ. *խայծը*) և այլն:

Հաղորդավարներից ոմանց էլ պետք է հիշեցնել (կամ տեղեկացնել), որ *ոմն* դերանունը և նրա հոգնակին՝ *ոմանք*, գործածվում են անձ ցույց տվող գոյականների փոխարեն, ուստի հետևյալ կիրառությունները շեղվում են հայերենի նորմից. «Ահազանգերից ոմանք կանխվել են, ոմանք ընթացքի մեջ են» (Արմնյուգ), «Ուզում ենք տուգանքներից ոմանց փոխարինել նախազգուշացմամբ» (Հ 1), կամ՝ «Հարությունը վնասվածքների *հովանու ներքո* է հանդես եկել ամբողջ այս տարվա ընթացքում» (կարելի էր ավելի հաջող ձևակերպել, ասենք՝ «վնասվածքներն ուղեկցել են Հարությունին»), «Տատիկս դերասան Շամիրխանյանի մասին այսպիսի մի *պատրվակ* է հիշում» (երևի՝ *դրվագ*), «Տոնը նշել են՝ ցուցադրելով զինվորների *կամայական* և պրոֆեսիոնալ հմտությունները» (Հ 1. պետք է լիներ՝ *կամային*), «Ռուսաստանի հավաքականը ճարահատյալ տեսք ունի» (փխ. *հուսահատ, հուսալքված*) և այլն:

Բառագործածության ոչ կանոնական դրսևորումներից հետաքրքիր են իմաստային կրկնաբանություններն ու բառերի հավելյալ-դային գործածությունը. սրանք նույնպես հետևանք են բառային իմաստների ոչ ստույգ ընկալման կամ խոսքի ճշգրտության պահանջի անտեսման: Ահա բազմաթիվ օրինակներից մի քանիսը. «Մենք հետևում ենք դեպքերին և կհաղորդենք բոլոր *նոր նորությունները*» (Շանթ, հաղորդավարուհի), «Կոնֆերանսին մասնակցում էին *հայտնի հեղինակությունները*» (Հ 2, հաղորդավար), «Ես առաջին անգամ և *լիիրավ իրավունքով* կարող եմ մեր Ամերիկայի հայրենակիցներին ասել «Երևանն է խոսում»» (Արմնյուզ), «Լուրի *խսկությունը ճիշտ էր*» (TV -5. պետք էր ասել «Լուրը ճիշտ էր» կամ «Լուրի խսկությունը հաստատվել էր»), *Մեկնարկը կսկսվի* 11-ին, քաղաքապետարանի մոտից (Հ 1. ճիշտ կլիներ՝ «մեկնարկը կտրվի» կամ «երթը կսկսվի», «երթը կմեկնարկի»), «Մենք ունենք հստակ առաջատար՝ Հովսեփ Հովսեփյանի գլխավորությամբ» (հաշվի առնենք, որ առաջատարը և գլխավորողը նույն Հովսեփ Հովսեփյանն է) և այլն:

Լեզվական ոչ բարձր մշակույթի առավել ակներև արտահայտություններ են բառերի հնչյունական կազմի աղավաղումները, ինչպես՝ «Խոսենք Ձեր ծրագրերից՝ *շրջակայություններ*, համերգներ» (փխ. *շրջագայություններ*), «Ինձ համար *հանելուքային* մընաց...» (փխ. *հանելուկային*), «Տարիների ընթացքում կինը *իմաստանում* է», (փխ. *իմաստանում*), «Ադրբեջանական գործը կբերվի բարձր մարտական *պատրաստակամության*» (փխ. պատրաստության), «Գումարներ *մխսելու* համար դատվել է նախարար» (փխ. *մըսխելու*), «Չի կարելի նվաստացնել մարդուն՝ օգտվելով նրա *ոչ օգնական* վիճակից» (փխ. *անօգնական*) և այլն (բերված բոլոր նախադասությունները հաղորդավարների խոսքի նմուշներ են), «Մենք անցնում էինք *նկուղիով*» (Հ 1. երևի՝ *նկուղով*. սա մարզահամերգայինի տնօրենի խոսքից է), «Կարևորը պատճառները չեն, կարևորը *եղելիությունն* է» (Երևանի ավագանու անդամի խոսքից), «Ես առաջիններից մեկն էի, որ ստիպեցի հարգեն բեմի մարդկանց *ըստ արժանիքի*» (փխ. *ըստ արժանվույն*. երգչի խոսքից է), «Նկարեցինք մի *գույնավոր* տեսահոլովակ» (երգչուհու խոսքից) և այլն:

Երբեմն էլ աղավաղված են ներկայացվում հին հայերենով ավանդված խոսքային կաղապարներ, որոնք սովորաբար գործածվում են ոճավորման նպատակով: Ահա մեկ-երկու օրինակ. «Մենք պարտավոր ենք սիրել *միմյանցս*», «Բայց ասված է, որ սիրել *ըզ-*

միմյանց» (Հ 1) (երկու դեպքում էլ աղավաղվել է սուրբգրային *սիրեցէ՛ք զմիմեանս* պատգամը), կամ՝ «*Ձայն բարբառո, ձայն անապատի*» (փխ. *ձայն բարբառոյ յանապատի*) և այլն:

Բառագործածական անճշտությունների մի զգալի մասն էլ հետևանք է հարանուն կամ էլ հոմանիշ բառերի իմաստային նրբերանգների չիմացության, այլև շփոթության: Ահա մի քանի բնորոշ օրինակներ. *հասկացություն - հասկացողություն*. «Մեր օրերում պարտաճանաչություն հասկացողությունը կորցրել է իր ակտուալությունը» (Արմնյուզ), *ուսանել - ուսուցանել*. «Բայց Ձեր հայրը ուսուցանել է Մարտիրոս Սարյանի մոտ» (Կենտրոն), «Կա՞յ այդպիսի ուսումնական հաստատություն, որտեղ երիտասարդը կարող է գնալ և ուսուցանել ատաղձագործություն» (ATV), *տեղի տալ - տեղիք տալ*. «Նյարդերը տեղիք են տվել և ինքնասպանության փորձ է արել» (Արմնյուզ), *որակ(վ)ել - որակավոր(վ)ել*. ««Դժբախտ պատահար». այսպես է որակավորվել դեպքը» (Արմնյուզ), *սանձագերծել - սանձահարել*. Ապրիլին ադրբեջանական կողմը սանձահարեց ռազմական գործողություններ (Հ 1), *հաճախել - այցելել*. «Ուրախ եմ, որ հաճախել եք մեզ մոտ՝ Ամերիկա» (Արմենիա), «Մենք հաղթեցինք շնորհիվ մեր զինվորի և Արցախի *այցելած* ազատամարտիկների» (Հ 1) և այլն:

Բառագործածության որոշ դեպքեր էլ, այս փուլում տակավին հակասելով լեզվական նորմին, այնքան տարածված են (և ոչ միայն լրատվամիջոցներում), որ թերևս հիմք են տալիս այդ բառերի մեջ իմաստային որոշակի տեղաշարժ նկատելու: Այսպես, *հավաքագրել* բառը, որն իր բառարանային իմաստով նշանակում է «շատերին վարձով հավաքել մի բանի համար, ներգրավել» (անձերի մասին), այսօր ավելի շատ կիրառվում է «մի բան գրանցելով, գրավոր ձևով հավաքել, ժողովել» իմաստով. օրինակ՝ «Ինֆորմացիան հավաքագրվում է մեր կողմից» (Արմնյուզ) և այլն:¹ Կամ *հավուր պատշաճի* դարձվածը, որ Է. Աղայանի բառարանում բացատրվում է որպես «օրվա պահանջներին, տվյալ հանգամանքներին համապատասխան» և հիմնականում բացասական կամ չեզոք կոննոտացիա ունի, այսօր կարծես թե ձեռք է բերում դրական գնահատողական նշանակություն՝ «պատշաճ կերպով, արժանի, վայելուչ ձևով», օր. «Մենք

¹ Այս կիրառությամբ բառը հայտնվել է նույնիսկ պետական հիմնարկների ցուցանակներին. «Հարկերի հավաքագրման բաժին» (Աջափնյակի թաղապետարանում) և այլն:

ստիպված ենք հրապարակել նախագահի և Բաֆֆի Հովհաննիսյանի հանդիպման մանրամասները, թեև համոզված ենք, որ դա հավուր պատշաճի կանի Բաֆֆի Հովհաննիսյանը» (Հ 1) և այլն: Վերջերս նույն ձևով *օրհասական* բառը (կազմված է *օրհաս*՝ «կյանքի վերջին օր, պահ, վախճան» հիմքից և նշանակում է «մահաբեր, սպանիչ, ճակատագրական, կյանքի ու մահու խնդիր հանդիսացող») ավելի ու ավելի հաճախ է հանդիպում *օրախնդիր* («արդիական, հրատապ, օրվա համար կարևորություն ներկայացնող») նշանակությամբ: Օրինակներ. «Այս մաքսակետի արդիականացումը արդեն օրհասական է դարձել» (Արմենիա), «Ջրային ռեսուրսների ղեկավարումը օրհասական խնդիր է» (Հ 1), «Արժևորել պարը՝ սա առավել քան օրհասական խնդիր է» (Հ 2) և այլն:

Հարկ ենք համարում կրկին արձանագրել, որ այս և նման կարգի այլ օրինակները, որքան էլ տարածված կամ տարածվելու միտված, այնուամենայնիվ շեղվում են արդի հայերենի նորմից և չեն ներդաշնակում խոսքի ճշգրտության պահանջին:

2. Խոսքի կառուցման սխալներ. - Խոսքի մշակույթի որակական բնութագիրը, բառընտրության ու բառագործածության հմտությունից բացի, ենթադրում է նաև բառերի կապակցման եղանակների ու միջոցների կիրարկման կանոնների, այսինքն՝ քերականական նորմի իմացություն: Այս վերջինը լեզվական նորմի կարևոր բաղադրատարրն է և առանձին քննություն է պահանջում:

Այստեղ առանց մասնավոր մեկնաբանությունների կներկայացնենք մեր արձանագրած այնպիսի խոսքային «վթարներ», որոնք արդյունք են մտքի ձևավորման տրամաբանական անհստակության: Ավելորդ է ասել, որ բառագործածության, քերականական, տրամաբանական սխալները փոխալսմանավորված են, հաճախ միաձուլվ են հանդես գալիս (պատճառներից մեկն էլ օտար լեզվամտածողության չհաղթահարված ազդեցությունն է):

Բերենք մի քանի բնորոշ օրինակ:

«Շանթ» հեռուստաալիքով հեռարձակվող երգի մրցույթի ժյուրիի անդամի գնահատականից. «Ձեր ձայնի տեմբրը մեր «X ֆակտորի» ամենահարուստ տեմբրն է, մանավանդ ներքևի չիստոտաներում շատ փափուկ է, պարզապես որպես լսողին շոյող ականջներ»: Ռեժիսորի հարցազրույցից. «Կյանքը կապված է սիմպատիաների վրա... Ես հիմա աշխատում եմ Տոլստոյի «Խոլստոմերի» հետ կապված մոտիվով» (Արմենիա):

Մրցանակ ստանալու առիթով երգչուհու շնորհակալական խոսքից. «Աշխատանքի, չարչարանքների արդյունքը քաղելու մի հաճելի պտուղ էր» (Հ 1):

Անկապակցության մի նմուշ էլ բերենք բարձրաստիճան սպայի խոսքից. «Բանակի ուտելիքը պետք է համապատասխանեցվի այնպես, որ մարդ երբ ուտի, իրեն զգա ինչպես տան ճաշ» (Հ 1):

ՀՀ վաստակավոր դերասանի հարցազրույցից. «Կան դերեր, որը ես կուզենայի, որ իմ պարագայով, ինձնով դուրս գա» (Հ 1):

Լեզվական կատարելությամբ չի փայլում նաև վաստակավոր արտիստուհու «խոստովանությունը». «Կինը իր զավակի համար կքերթի ունակ, եթե դա կսպառնի նրան» (Հ 1):

«Եթե ունեք նման ինֆորմացիա, տրամադրվեք, և ձեր նշված մարդիկ նույնպես կկալանավորվեն» (Հ 1, ՊԵԿ նախագահի խոսքից):

Իհարկե, սրանք օրինակներ են հիմնականում հրավիրյալ անձանց խոսքից, որը թերևս դժվար վերահսկելի է, սակայն պետք է նշել, որ հաղորդավարների խոսքի մեջ ևս երբեմն խաթարվում են հայերենի տրամաբանությունն ու քերականությունը: Բերենք օրինակներ. «Կիսաբաց լուսամուտների» հաղորդավարի խոսքից. «-Տիկի՛ն Սիլվա, եկեք Ձեր խոսքի մեջ համոզվենք կամ հակառակում ապացուցվենք դադարից հետո»: «Տնից հեռու» հաղորդման վարողն էլ անտեսում է շարահյուսական կանոնը. «Ես շտապում եմ տեսնել իմ կողմից շատ կարոտած Սյուզիին»:

Խոսքի տրամաբանության այլ խախտումների օրինակ. «Սկեսուրի նկատմամբ բացակայող հարզանքն ակնհայտ էր», «Մա՛մ ջան, ինձ քո օգնության կարիքն ա պետք» («Կյանքի կարուսել»), «Այդ երեխաներին պետք է անուշադրության կենտրոնում չթողնել» (Հ 1) և այլն:

Իհարկե, դիտարկումների այս շարքը կարելի է շարունակել, անդրադառնալ նաև զանգվածային լրատվության այլ միջոցների, լեզվակիրառության այլ ոլորտների խնդիրներին, նաև ձեռքբերումներին, որոնք, կարծում ենք, մասնագիտական առավել սնեռուն ուշադրության պետք է արժանանան:

Ամփոփելով կրկին ընդգծենք, որ հեռուստատեսությամբ և լրատվության այլ միջոցներով հնչող հրապարակային խոսքի որակը հասարակության մշակութային զարգացման ընդհանուր մակարդակի գնահատության կարևոր չափանիշներից է:

Ключевые слова - Языковая норма, отклонения, ошибки, употребление слов, построение речи, тележурналистика

Л. Г. Телян - Языковая норма современного армянского языка и язык телевидения. - В статье приводится ряд отклонений от языковой нормы и ошибок, зафиксированных автором в результате наблюдений языка телевидения. Эти отклонения классифицируются и оцениваются с позиций языковой нормы современного армянского языка.

Keywords: Linguistic usage, deviations, errors, use of words, building of speech, TV journalism.

L. G. Telyan - Linguistic Usage of the Modern Armenian Language and Language of TV - The article presents a number of deviations from the linguistic norm and errors, recorded by the author as a result of observing the language of television. These deviations are classified and evaluated from the standpoint of the linguistic norms of the modern Armenian language.